

การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาชีวิตของคนอีสาน
จากประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

AN ANALYTICAL STUDY OF LIFE PHILOSOPHY OF ISAN PEOPLE FROM
STUCCO SCULPTURES AT WAT PHO, BAN NON THAN VILLAGE, NAI
MUEANG SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE

พระธรรมสิทธิ์ โชติธมโม (พานิชศิริ)¹,

สุวิน ทองปั้น² และ จรัส ลีกา³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

PhraDhammasit Chotidhammo (Panitsiri)¹,

SuwinThongpan² and JarasLeeka³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus, Thailand^{1,2,3}

Corresponding Author, E-mail: Thammasit10134@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาพุทธจริยศาสตร์กับปรัชญาชีวิต ชาวอีสานในประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และ 3) วิเคราะห์ปรัชญาชีวิตของคนอีสานจากประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์

* ได้รับบทความ: 16 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 23 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2564

Received: February 16, 2021; Revised: March 23, 2021; Accepted: March 30, 2021

เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล 12 รูป/คน วิเคราะห์ด้วยการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ เป็นสิ่งที่แฝงด้วยปรัชญาชีวิต สร้างขึ้นเพื่อสะท้อนวิถีชีวิตของคนอีสาน 4 ด้าน คือ 1) การถ่ายทอดประสบการณ์ 2) การอนุรักษ์ และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม 3) การใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ธรรมะ 5) การสื่อสารเชิงจริยธรรม ซึ่งในแต่ละด้านแฝงด้วยแนวคิดปรัชญาในรูปแบบของภาพปริศนาธรรม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เนื้อหา และความสวยงาม ซึ่งมีคุณค่าต่อศิลปวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา และการศึกษา

2. ทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยแนวคิด และแนวทางปฏิบัติเพื่อความดีงามแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น คือ ศีล 5 ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ 10 และระดับสูง คือ มรรคมีองค์ 8 ส่วนปรัชญาชีวิตคนอีสานที่มีความสอดคล้องกับพุทธจริยศาสตร์ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) การดำเนินชีวิตเพื่อความสุขในปัจจุบัน 2) การดำเนินเพื่อความสุขในภายหน้า 3) การดำเนินชีวิตเพื่อความสุขสูงสุด

3. การวิเคราะห์ปรัชญาชีวิตของคนอีสานจากประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ผ่านแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์โดยใช้วิธีการตีความ แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ 1) พุทธจริยศาสตร์ในแง่ของประติมากรรมปูนปั้นที่ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ 2) ปรัชญาชีวิตของคนอีสาน 3) วิธีการพุทธจริยศาสตร์ 4) ระดับของพุทธจริยศาสตร์ 5) ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ 6) วิธีการศึกษาพุทธจริยศาสตร์

คำสำคัญ: ปรัชญาชีวิต; ประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์; พุทธจริยศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the history of the stucco sculpture at Wat Pho (Pho Temple), Ban Non Than village, Nai Mueang Sub-district, Mueang District, Khon Kaen; 2) to study Buddhist ethics and the life philosophy of Isan people expressed through the stucco sculpture at Wat Pho; 3) to analyze the life philosophy of Isan people from the stucco sculpture at Wat Pho. This study was carried out by means of a qualitative research methodology by collecting the data from documents and in-depth interviews of 12 key informants. The gathered data were presented by the descriptive analysis based on the inductive reasoning method. The research results were as follows:

1) The stucco sculpture of Wat Pho is a stucco sculpture expressing the life philosophy of Isan people in terms of Buddhist ethics. It was created to reflect the

philosophy of life of Isan people related to the teaching of Buddhist ethics in four concepts: experience transfer, conservation and transfer of Isan art and culture, using media to spread Dhamma and ethical communication. This is outstanding in terms of Dhamma puzzle, conservation of art, culture, content and beauty and it has values of arts, culture, Buddhism, education and life philosophy.

2) Buddhist ethics theory of concept and practice for goodness can be classified into three levels: the first level is the precepts, the middle level is Kusala-kamma (Ten Wholesome Actions), and the higher level is Ariyamagga (Eight Noble Paths). The life's philosophy of Isan people linked to Buddhism is divided into three levels: 1) living for happiness today; 2) living for happiness in the future; 3) living for ultimate happiness. These are in line with Buddhist ethics.

3) Based on an analysis of the philosophy of life of the Isan people from Wat Pho sculpture through Buddhist ethics by interpreting the stucco sculpture, the philosophy is divided into six parts: 1) Buddhist ethics in terms of stucco sculptures that create aesthetics; 2) Isan people philosophy; 3) methods of Buddhist ethics; 4) levels of Buddhist ethics; 5) characteristics of Buddhist ethics; 6) methods to study of Buddhist Ethics.

Keywords: Life Philosophy; Stucco Sculptures at Wat Pho; Buddhist ethics

บทนำ

ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อเตรียมความพร้อมคนในสังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560 : บทนำ) จากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาด้านจิตใจของชุมชนในชนบทโดยเฉพาะภาคอีสาน ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในชนบทที่เคยพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างมีเอกลักษณ์และศักดิ์ศรี

ถูกทำลาย เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมวัตถุนิยม บริโภคนิยม คนวัยทำงานต่างอพยพเดินทางไปทำงานในภาคอุตสาหกรรม สถาบันครอบครัวและชุมชนอ่อนแอเกิดปัญหาสังคมตามมา (กังสดาล อยู่เย็น, 2544 : 1) เมื่อมองไปที่แนวทางพัฒนาที่ 3.1 คือ การปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559 : 65-67) การส่งเสริมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญเร่งด่วนของสังคมไทย โดยในแง่ของปรัชญาคือการส่งเสริมเชิงจริยศาสตร์

จริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของความประพฤติงามของมนุษย์ จริยศาสตร์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อไม่ให้มีพฤติกรรมโหดร้ายหรือก่อความเดือดร้อนแก่สังคม ทั้งยังเป็นสิ่งที่ช่วยเชื่อมประสานความสัมพันธ์ทางสังคมให้แน่นแฟ้น และยังทำให้มนุษย์มีการพัฒนาชีวิตที่ดีงามด้วย ซึ่งจริยศาสตร์ยังทำให้มนุษย์มีอารยธรรมที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ๆ “มิติทางจริยศาสตร์ที่ศึกษารากฐานความคิดของมนุษย์ที่ว่าด้วยการให้คุณค่าความดีมาพิจารณาประเด็นเรื่องการพัฒนาจึงเป็นการย้อนกลับไปตั้งคำถามพื้นฐานที่สุดที่ว่า ชีวิตที่ดีคืออะไร และความประพฤติที่ดีคืออะไร” (ณัฐพล โสติธิตินันท์, 2557 : 275) ในส่วนของมุมมองทางพระพุทธศาสนาก็จะมีหลักปฏิบัติเพื่อควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ควบคุมไม่ให้ละเมิดต่อผู้อื่น และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่สังคมใดก็จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงจริยศาสตร์ของคนในสังคมนั้นด้วย และพุทธจริยศาสตร์ก็จะถูกปรับใช้ให้สอดคล้องกับปรัชญาชีวิตท้องถิ่น ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เช่นเดียวกับท้องถิ่นภาคอีสานที่ได้รับเอาแนวคิดและข้อปฏิบัติทางพุทธจริยศาสตร์มาใช้ให้เหมาะสมกับสังคมอีสาน ทำให้คนอีสานมีวิถีทางวัฒนธรรมดีงาม เมื่อผ่านหลายยุคสมัยทำให้เกิดการสังสมวิถีวัฒนธรรมทางพุทธจริยศาสตร์กับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นการถ่ายทอดพุทธจริยศาสตร์ในเชิงพุทธศิลป์ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรม การร้องลำซำขาน ประติมากรรมปูนปั้น หรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น

ในขณะที่วัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้เล็งเห็นความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ที่จะเป็นสื่อการสอนธรรมให้กับผู้สนใจ จึงได้มีการสร้างภาพประติมากรรมปูนปั้นแบบพื้นบ้านอีสาน พร้อมทั้งคำบรรยายเป็นฉาภาษาอีสานแทรกหลักพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งอยู่ในศาลาโพธิสาร 72 ซึ่งมีนิสิต นักศึกษา นักเรียน นักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไปมีความสนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้และเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ก็จะมีปัญหาด้านการตีความแต่ละภาพไม่ค่อยเข้าใจตามเจตนารมณ์ของผู้สร้างอย่างลึกซึ้ง ส่วนใหญ่จึงได้แค่ชื่นชมเฉพาะความสวยงามของภาพประติมากรรมเท่านั้น ซึ่งนับวันก็ยิ่งจะทำให้คนที่มีความเข้าใจลดน้อยลง ซึ่งหากยังไม่มีการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว อาจทำให้ภูมิปัญญาทางพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมดังกล่าวลบล้างไป

ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับภาพประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์เชิงปรัชญาชีวิตทางพุทธจริยศาสตร์ โดยกำหนดประเด็นที่จะศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาชีวิตของคนอีสานจากประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” เพื่อนำชุดความรู้จากการศึกษามาใช้ในการเผยแพร่หลักปรัชญาชีวิตเชิงพุทธจริยศาสตร์ในภาพประติมากรรมปูนปั้นเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในพื้นที่แห่งอื่นต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

อนาคต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์กับปรัชญาชีวิตชาวอีสานในประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาชีวิตของคนอีสานจากประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) มุ่งวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาชีวิตของคนอีสานจากประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยแบ่งแหล่งข้อมูลการศึกษาเป็น 2 ส่วนคือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิได้แก่หนังสือ ตำราเอกสารทางวิชาการ บทความ เว็บไซต์ และงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่การวิจัยภาคสนาม ณ วัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยพิจารณาจากบุคคลผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมปูนปั้น และบุคคลผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาชีวิตของคนอีสานเชิงพุทธจริยศาสตร์ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย 1) พระสงฆ์วัดโพธิ์ จำนวน 3 รูป 2) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน 3) นักวิชาการทางพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/คน 4) นักท่องเที่ยว จำนวน 3 รูป/คน รวม 12 รูป/คน นำข้อมูลที่ได้

มาจัดหมวดหมู่ข้อมูล แยกแยะข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล โดยใช้วิธีพรรณนาโวหารตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. ภาพประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของบึงแก่นนคร ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขอนแก่น แห่งที่ 1 และเป็นวัดที่อยู่ในเขตเมืองแต่ยังสามารถรักษาสภาพป่าเอาไว้ได้เป็นอย่างดี จึงเป็นวัดที่มีความสงบร่มรื่นเหมาะแก่การปฏิบัติธรรมและการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพราะมีภาพประติมากรรมปูนปั้นอยู่ในศาลาโพธิสาร 72 ชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นประติมากรรมปูนปั้นที่แฝงไปด้วยปรัชญาชีวิตของคนอีสานเชิงพุทธจริยศาสตร์ โดยสร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนปรัชญาชีวิตของชาวอีสานที่เกี่ยวกับการสอนพุทธจริยศาสตร์ 4 ฐานคิด คือ แนวคิดด้านการถ่ายทอดประสบการณ์ แนวคิดการอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมอีสาน แนวคิดการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ธรรมะ และแนวคิดการสื่อสารเชิงจริยธรรม โดยภาพประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ มีความโดดเด่นทางด้านปรัชญา ความโดดเด่นด้านรูปแบบของภาพปริศนาธรรม ความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ความโดดเด่นด้านเนื้อหา และความโดดเด่นด้านประติมากรรมปูนปั้นที่มีความงดงาม ในส่วนคุณค่าของภาพประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ มีคุณค่าจำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางพระพุทธศาสนา คุณค่าทางการศึกษา และคุณค่าทางด้านปรัชญาชีวิต ทำให้มีนักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

2. พุทธจริยศาสตร์กับปรัชญาชีวิตชาวอีสานในประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยแนวคิดและแนวทางปฏิบัติเพื่อความดีงาม ซึ่งมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์หลายด้าน ในงานวิจัยนี้จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) สันติสุข เพราะพุทธจริยศาสตร์มีความสำคัญต่อการควบคุมพฤติกรรมเพื่อให้อยู่ดีมีสุข 2) วิธีการปฏิบัติ เพราะพุทธจริยศาสตร์เป็นไปเพื่อบรรลุถึงความดีระดับต้น ระดับกลางและระดับสูง 3) ประโยชน์ เพราะพุทธจริยศาสตร์ก่อให้เกิดประโยชน์สร้างสรรค์ ควบคุมพฤติกรรมที่ดีงาม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โอบอ้อมอารี อุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยหลักการสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการควบคุมการแสดงออกด้วยกาย วาจาและใจ เพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ทั้งยังก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาชีวิต พุทธจริยศาสตร์จึงเป็นแนวคิดและแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงความดี 3 ระดับ คือ จริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีล (5) ระดับกลาง คือ

กุศลกรรมบถ (10) และระดับสูง คือ มรรคมีองค์ 8 โดยเป้าหมายสูงสุดของพุทธจริยศาสตร์เป็นการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความหลุดพ้นหรือนิพพาน

3. วิเคราะห์ปรัชญาชีวิตชาวอีสานจากประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในภาพประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ เป็นวิธีการสอนพุทธจริยศาสตร์ในรูปของภาพประติมากรรมปูนปั้น ซึ่งเป็นการสะท้อนแง่คิดพุทธจริยศาสตร์ผ่านภาพประติมากรรมปูนปั้นในปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน โดยใช้การตีความภาพประติมากรรมปูนปั้น และสุภาษิตอีสานในแต่ละภาพ โดยจำแนกออกเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย

1) พุทธจริยศาสตร์ในแง่ของประติมากรรมปูนปั้นที่ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ 2) ปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน บอกเรื่องราวที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชนของชาวอีสาน 3) วิธีการพุทธจริยศาสตร์สอนจริยศาสตร์ผ่านภาพประติมากรรมปูนปั้นที่บอกเล่าเรื่องราวในปรัชญาชีวิตของคนอีสานที่ผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา ซึ่งเหมาะกับบริบทของชุมชนอีสาน ทำให้เกิดความน่าสนใจและความรู้สึกร่วมทางวัฒนธรรมสำนึก 4) ระดับของพุทธจริยศาสตร์ ในภาพประติมากรรมปูนปั้นมีการสอนพุทธจริยศาสตร์ทั้งระดับต้น ได้แก่ ศีลธรรม (5) ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ (10) และระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 เพื่อหลุดพ้น 5) ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ มีการสอนจริยศาสตร์ทั้งในแง่ของคุณค่าของการปฏิบัติตามพุทธจริยศาสตร์ โทษของการละเมิดพุทธจริยศาสตร์ และแนวทางปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์ 6) วิธีการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบตีความ การทำความเข้าใจปรัชญาชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอีสาน สุนทรียภาพทางความรู้สึก และสร้างสำนึกทางจริยธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามพุทธจริยศาสตร์ และโทษของการละเมิดพุทธจริยศาสตร์ รวมทั้งแนวทางปฏิบัติในเชิงศีลธรรม กุศลธรรม และแนวทางปฏิบัติเพื่อเพื่อพ้นทุกข์ ก่อให้เกิดความรู้และจิตสำนึกทางศีลธรรม และการพัฒนาชีวิตตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์ รวมทั้งก่อให้เกิดเหตุผลเชิงจริยธรรมด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาชีวิตชาวอีสานจากประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นดังนั้นผู้วิจัยจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่อทำการอภิปรายผลดังนี้

1. ภาพประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ เป็นประติมากรรมปูนปั้นที่แฝงไปด้วยปรัชญาชีวิตของคนอีสานเชิงพุทธจริยศาสตร์ โดยสร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนปรัชญาชีวิตของชาวอีสานที่เกี่ยวข้องกับการสอนพุทธจริยศาสตร์ 4 ฐานคิด คือ แนวคิดด้านการถ่ายทอดประสบการณ์ แนวคิดการอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมอีสาน แนวคิดการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ธรรมะ และแนวคิดการสื่อสารเชิงจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ เพ็ญแข บัวภา (เพ็ญแข บัวภา, 2553) ได้กล่าวว่า ภาพปริศนาธรรม ในศาลาโพธิสาร 72 วัดโพธิ์ บ้านโนนทัน เป็นการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี มรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของไทยอีสาน เพื่อเป็นสื่อการสอนธรรมะขั้นสูงอีกทางเลือกหนึ่ง เป็นการเปิดประตูทางปัญญาให้พุทธบริษัทฝึกคิดปริศนาจากคำถามชวนให้ขบคิดหาคำตอบทางธรรม โดยใช้สติปัญญาและโยนิโสมนสิการพิจารณา ไคร์ครวญ วิธีการสอนธรรมะด้วยภาพปริศนาธรรมนี้จึงเป็นเครื่องมือและวิธีเร่งปัญญาให้เบิกบานได้รวดเร็วขึ้นอีกทางหนึ่ง ปัญหาเชิงลึก ปัญญาในทางธรรมที่เกิดขึ้นซึ่งตาม ทั้งประหยัดเวลาและให้ความเพลิดเพลินบันเทิงใจ และสอดคล้องกับ (เนตรนภา แก้วแสงธรรม, 2551) ได้กล่าวว่า “หลักธรรมที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดทุ่งศรีเมือง วัดบ้านนาควายและวัดหนองมะนาว จังหวัดอุบลราชธานี มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ชาวอุบลราชธานีในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) อิทธิพลและคุณค่าต่อความเชื่อ ส่งผลต่อความเชื่อเรื่อง บุญ บาป นรกสวรรค์ ชาตินี้ชาติหน้า ผีและเทวดา 2) อิทธิพลและคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต ส่งผลต่อการประกอบอาชีพแบบเกษตรพอเพียง การทำทาน การแบ่งปัน การเมืองการปกครองและสังคม ทำให้เกิดกฎสังคมแบบฮิตสึบสองครองสิบสี่ 3) อิทธิพลและคุณค่าต่อการปฏิบัติ ทำให้เกิดพิธีกรรมทางศาสนา 4) อิทธิพลและคุณค่าต่อศิลปะ ทำให้เกิดเอกลักษณ์การสร้างเสริมและจิตรกรรมฝาผนัง แบบอีสาน ที่เรียกว่า “ฮูปแต้ม” ที่เน้นประโยชน์ใช้สอย

2. พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยแนวคิดและแนวทางปฏิบัติเพื่อความดีงาม ซึ่งมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์หลายด้าน ในงานวิจัยนี้จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) สันติสุข เพราะพุทธจริยศาสตร์มีความสำคัญต่อการควบคุมพฤติกรรมเพื่อให้อยู่ดีมีสุข 2) วิธีการปฏิบัติ เพราะพุทธจริยศาสตร์เป็นไปเพื่อบรรลุถึงความดีระดับต้น ระดับกลางและระดับสูง 3) ประโยชน์ เพราะพุทธจริยศาสตร์ก่อให้เกิดประโยชน์สร้างสรรค์ ควบคุมพฤติกรรมที่ดีงาม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โอบอ้อมอารี อุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ พุทธจริยศาสตร์จึงเป็นแนวคิดและแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงความดี 3 ระดับ คือ จริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีล ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ และระดับสูง คือ มรรคมีองค์ 8 โดยเป้าหมายสูงสุดของพุทธจริยศาสตร์เป็นการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความหลุดพ้นหรือนิพพาน ซึ่งสอดคล้องกับ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2547 : 3) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม” ว่ามนุษย์ในสังคมจะมีความสุขอย่างแท้จริงได้ต้องดำเนินชีวิตถูกต้องดีงาม คือ ต้องปฏิบัติถูกต้องต่อชีวิตตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต่อเทคโนโลยีต่างๆ การดำเนินชีวิตมองในแง่หนึ่งก็คือ การประกอบกิจกรรมหรือ

กระทำการงานต่างๆ โดยเคลื่อนไหวแสดงออก เป็นพฤติกรรมทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางใจบ้าง เรียกง่าย ๆ ว่า ทำ พูด คิด การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ผลดีก็คือการรู้จักทำ รู้จักพูด รู้จักคิด หรือที่เรียกว่าทำเป็น (รวมทั้งผลิตเป็น) พูดเป็น(สื่อสารเป็น) และคิดเป็น ในบรรดาการกระทำการงานต่างๆ การรู้จักคิดหรือคิดเป็น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการรู้จักดำเนินชีวิตหรือดำเนินชีวิตเป็น และสอดคล้องกับ (ผาสุก มุทธานเมธา, 2540 : 74) ได้ศึกษาเรื่องมนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิตสรุปว่า ชีวิตที่มีคุณภาพเป็นชีวิตที่สามารถสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมแก่สภาพอยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมที่ดำรงตามมาตรฐานที่ยอมรับของสังคม พร้อมทั้งสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ชีวิตจะที่มีคุณภาพได้ ต้องอาศัยสถาบันต่างๆ ของสังคมร่วมกันทำหน้าที่ตามบทบาทและความรับผิดชอบของสถาบัน นั้นๆ ตามที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้กระทำถ้าสถาบันใดสถาบันหนึ่งทำหน้าที่ผิดพลาด บกพร่องหรือละเลย ก็ย่อมเป็นผลเสียต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกของสังคมนั้น ๆ ในเวลาเดียวกัน

3. วิธีการสอนพุทธจริยศาสตร์ในรูปของภาพประติมากรรมปูนปั้น ซึ่งเป็นการสะท้อนแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ผ่านภาพประติมากรรมปูนปั้นในปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน โดยใช้การตีความภาพประติมากรรมปูนปั้น และสุภาษิตอีสานในแต่ละภาพ โดยจำแนกออกเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย 1) พุทธจริยศาสตร์ในแง่ของประติมากรรมปูนปั้น ที่ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ 2) ปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน บอกเรื่องราวที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชนของชาวอีสาน 3) วิธีการพุทธจริยศาสตร์ สอนจริยศาสตร์ผ่านภาพประติมากรรมปูนปั้นที่บอกเล่าเรื่องราวในปรัชญาชีวิตของชาวอีสานที่ผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา ซึ่งเหมาะกับบริบทของชุมชนอีสาน ทำให้เกิดความน่าสนใจและความรู้สึกร่วมทางวัฒนธรรมสำนึก 4) ระดับของพุทธจริยศาสตร์ ในภาพประติมากรรมปูนปั้นมีการสอนพุทธจริยศาสตร์ทั้งระดับต้น ได้แก่ ศีลธรรม ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ และระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 เพื่อหลุดพ้น 5) ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ มีการสอนจริยศาสตร์ทั้งในแง่ของคุณค่าของการปฏิบัติตามพุทธจริยศาสตร์ โทษของการละเมิดพุทธจริยศาสตร์ และแนวทางปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์ 6) วิธีการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบตีความ การทำความเข้าใจปรัชญาชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอีสาน สุนทรียภาพทางความรู้สึก และสร้างสำนึกทางจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ (นางโสภิตา จิระพงศ์, 2553) ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธไว้ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตเชิงพุทธของผู้นำในสังคมไทย” ผลการศึกษาพบว่า หลักการดำเนินชีวิตของผู้นำเชิงพุทธ ต้องเริ่มจากการเป็นคนดีที่ถึงพร้อมทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง คือ นาถกรณธรรม ขรवासธรรม สัปปุริสธรรม 7 พรหมวิหารธรรม และสังคหวัตถุธรรม การประพฤติตนเป็นผู้นำที่ดี โดยมีวิสัยทัศน์ กัลยาณมิตร และการบริหารปกครองที่ดี ด้วยหลักธรรมคือ อปรีหานิยธรรม อิทธิบาท 4 อคติ 4 และพละ 4 สำหรับหลักการของอริยสัจ 4 และโยนิโสมนสิการ เป็นหลักธรรมสำหรับความเข้าใจใน

ธรรมชาติของชีวิต อันส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของผู้คน การศึกษาการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทย 15 ท่าน พบว่า การดำเนินชีวิตของท่านเริ่มจากการพัฒนาตนเป็นคนเก่ง มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม โดยอาศัยกัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการเพื่อให้เกิดแนวทางนำไปสู่ความสำเร็จ มีคุณสมบัติของการการครองตน ครองคน ครองงาน และครองใจ อันเป็นมาตรฐานของการเป็นผู้นำที่ดี และสอดคล้องกับ (พระมหากษัตริย์ ตรุโณ, 2559) ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตของคนไทยไว้ในบทความเรื่อง “การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา” พบว่าคนไทยเหล่านั้นได้ดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพด้วยและดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญาด้วย ที่เห็นชัดเจนคือในเชิงญาณวิทยา คนไทยมีวิธีแสวงหาความรู้และมีวิธีการนำความรู้มาใช้ ในเชิงจริยศาสตร์ คนไทยมีความเพียรในการปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ในศาสนาที่ตนนับถือ ในเชิงตรรกศาสตร์ คนไทยส่วนใหญ่รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต ในเชิงอภิปรัชญา คนไทยมีความคิดและมีคำตอบสำหรับปัญหาอภิปรัชญา เช่น เรื่องกำเนิดของโลกซึ่งมีคำตอบหลากหลาย และในเชิงสุนทรียศาสตร์ คนไทยมีความคิดหลากหลายในเรื่องเกี่ยวกับความงาม มีความซาบซึ้งในความงามของงานศิลปะ ในคำสอนทางศาสนา ในบทกวีและวรรณคดีต่างๆ คนไทยประเภทต่างๆ กัน ประกอบอาชีพต่าง ๆ กัน มีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพของตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาที่ตนสนใจ รวมทั้งชอบครุ่นคิดปัญหาปรัชญาที่เป็นอุดมคติตามความสนใจและตามสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกให้ชีวิตเป็นไป และสนใจปฏิบัติตามหลัก จริยศาสตร์ของศาสนาที่ตนนับถือ เช่นหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติการ

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาชีวิตของคนอีสานจากประติมากรรมประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยเสนอให้มุ่งเน้นศึกษางานวิจัย

1) ทำการศึกษาพุทธปรัชญาการสร้างงานทัศนศิลป์ในภาคอีสาน ทั้งในรูปแบบ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมต่างๆ เพื่อนำมาตีค่าพุทธจริยศาสตร์ทางพุทธศิลป์ของงานทัศนศิลป์นั้นๆ

2) ทำการศึกษาพุทธศิลป์ในโบราณสถานของภาคอีสาน โดยการร่วมมือกับกรมศิลปากร ในท้องที่ เพื่อเชิดชูศิลปะอีสานผ่านงานวิจัยของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาวิเคราะห์งานประติมากรรมในแต่ละภาคมีความแตกต่างกันอย่างไร และศึกษาแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์
- 2) ศึกษาวิเคราะห์ประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์ผ่านมโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ตามแนวคิดของอิมมานูเอล คานท์
- 3) ศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาการสร้างประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์
- 4) วิพากษ์คุณค่าเชิงจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาที่ปรากฏบนประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์

องค์ความรู้ใหม่

ประติมากรรมปูนปั้นวัดโพธิ์เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อการสอนจริยธรรมผ่านภาพประติมากรรมปูนปั้นที่บอกเล่าเรื่องราววิวัฒนาการของศาสนานิกายเถรวาทที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา เพราะประติมากรรมปูนปั้นแต่ละชิ้นแฝงด้วยคติธรรม และแนวคิดทางปรัชญาที่เกิดจากภูมิปัญญาที่ถูกสั่งสมสืบทอดกันมาแต่ครั้งบรรพกาล และถูกเปิดเผยโดยผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้านในการอธิบาย และตีความแล้วนำองค์ความรู้ที่ได้นั้นไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กังสดาล อยู่เย็น. (2554). พลวัตชุมชนบ้านเป็ดภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. ใน วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เนตรนภา แก้วแสงธรรม. (2551). การศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดอุบลราชธานี ศึกษาเฉพาะกรณีวัดทุ่งศรีเมือง วัดบ้านนาควายและวัดหนองมะนาว. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐพล โสภณรัตน์โรจน์. (2557). จริยศาสตร์ของการพัฒนา : บทสำรวจวิวัฒนาการด้วยการพัฒนา. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5(2), 274-288.
- ผาสุก มุทธาเมธา. (2550). คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). วิชิตตามหลักพุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.

- พระมหากษณะ ตรุณ. (2559). การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1610&articlegroup_id=299
- เพ็ญแข บัวภา. (2553). การศึกษาเปรียบเทียบ หลักพุทธธรรมในโกอาน นิกายเซ็นและภาพปริศนาธรรมในศาลาโพธิสาร 72 วัดโพธิ์ บ้านโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นางโสภิตา จิระพงศ์. (2553). ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตเชิงพุทธของผู้ผู้นำในสังคมไทย. ใน ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ (สศช.) ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.